

Jainkoaren Billa

Dostoievski'k esan zigun: "Ene adiskideok, Jainkoa bear-bearekoa dut, Bera baita sekula-sekulatan, amaigabe, maita nindezaken bakarra". Ori Dostoievski'k, baiña eguneroko baten zuzendaria onela erantzun omen zion lankideari: "Ez, moteil, ez dik lan orrek batere gaurkotasunik". Artikuluaren izenburua "Jainkoa" zen...

Trilogia oni ekitean, beste oinbeste galdetu diot nere buruari. Gaurkoa ote da Jainkoarekiko buruauste au? Joan den gizaldiak etzuen Jainkorik aitatu nai, arazo ori askaturik baitzegoen. Arrezkerro, Jainko-kezkarik eza il da. Positibismuak zionez, Filosofiari etzegokion polema au aztertzea, Mitologiari baiño. Gaur, aldiz, ez lukete beste ainbat esango eguneko filosofilari askok. Jainko-kezka barne-muñetan daramagu. Or daukagu tinkatuta "andikaldearen" galdera kezkatia. Erantzun egin bear zaio orri. Gaur ez da aski Positibismuaren lozorroa. Filosofiak ba-daki Jainkoa polema larria dena: baietz edo ezetz erantzungo da, baiña erantzun...

Gizon utsaren *pleroma*-mende bat, gizaldi beterik, aurkitu bear balitz, gure au autatuko nuke. Mende erdian bi gudate paregabe izan ditugu, ta ez edonolako gerrateak gaiñera, luditarrak biak. Atzetik giza-zaborreri tristenak utzirik joan zaizkigu. Ta odoluste oiek ez digute zuzentasunik ardietsi: bat itzaltzean berria pizteko polborametxa luzatu zaigu... 1914'koaren errautsetatik jaio zen bigarrena. Leenengo Gudate Aundiaren ondare gaiztoek jaso zuten Hitler agintera ta berak eman zion su Europa'ko dinamita-metari. Irugarrena, ba-liteke 1939'an erabaki ziren aldrebeskerietatik jeikitzea. Dena alperrik izan ote da? Bigarren Gudu Aundiak urratu zizkigun atomika-bideetan errauts biurtuko ote ditugu gure buruak?

Onatx gaurko Filosofiak topa duen giza-giroa. Estuasun eta zailantza ezin-erantzunnaren psikosia du gure belaunaldiak. Giza-gogoa

kalabera-egur oriztaz jantziriko gela batean bizi dela esan genezake; milloeka anaien ezur otz eta intziritsuen gain baitu zimentarria gure munduak, Ogeigarren mendeko leenen erdian eriotza izan da garaitzaille ta bera irabazle bakar. Positibismuak ekarri nai zigun teknika-aurrerapena erio-osina gertatu da. "Aurrerapen-Jainkoagan" ez dugu onezkero federik, jakintza ta teknikaren jauregia ondatu da. Gizona urduri altxa da trintxera-zuloetatik.

Giza-giro onen oiartzuna da esistentzialismua ta lur onetan xurgatu du bere bizi-zumoa. XIX' gn. gizaldiak etzuen ezagutu guk bezelakorik: paketsu bizi zen ludiari begira; bertatik edoski zuen itxaropenarekin aurrera ekin zezakean, izan ere ludia baizuen jakintza-iturri gozoa. Ogeigarrena, ordea, ez da or mozkortu, edo obeki, noizbait mozkortu zen gizadiak gaur sumatu ditu, jokabide itxu oien ezbearrak. Emeretzigarrengo burges-pake ura bi gerrate oietan galdu dugu; gizadia, bere burua odol gorritan blai jarri ondoren, "arunkaldera" begira dago. Positibismuaren Jainkoarekiko arduragabeke-ria ez da gaurkoa; egun ez gaitezke sorbaldak jaso ta trunkil geldi.

Ogeigarren gizaldikuok, gere etxeak gorputzez inguraturik ikusita, larri-miñez, bizitzaren norakoaz galdetu diogu gere buruari; ezbearraren zamak burua makurtuarazi digu: "Nora oa? Zertarako dituk aurrerapen-gose itxu oiek? Zertan eta zertarako ari aiz mundu onetan? Ba-duk jomugarik, edota itxumustukako lanean ari aiz? Zertarako dituk guardaiño izan dituan idealak? Orra nola doan gaurko gizona Positibismuak ifioiz eman ez lezaizkioken erantzunen billa. Gerrateok piztu dute, ba, Jainkoaren gaurkotasuna, gafiñerako jomugak. polbora antzera, matxinada-ekinaldietan erre zaizkionean. Gizona esku utsik eta larrugorri ta billoizik zegoen 1918' an, eta areago 1945'ean

Oinbeste denboran loakartua geunkan erlijio-sena, bonba-danbatakoek iratzarri digute. Erdi Aroan erlijio-esperentzia edonundik zertorkion gizonari: aski zen begiak idekitzea. Bide onetan Bonaventura joan zaigu urrutienik, berarentzat kreatura bakoitza erlijio-iturri zen, nunai ageri Jainkoa ta denak "sakratua" zirudion; erdiarotarrak erlijio-gozagarria edonun atzeman zezakean. Guardini' k erlijio-esperentiaren fenomenologia egiñaz digun ura arrunta zen: "Esate baterako, gauze zeru garden eta ixil batetik askotako esperentzigiak sar dakizkioke gizonari kontzientzira: zientziakoak, estetikakoak, pertsonarekikoak... Baiña etor diteke alako zera adierazi ezin bat, mundu ta giza-errealidadearekiko konzetuz eman ez dezakegun zerbait. Zera ori bizi izan duenak, nolabait adierazoteko, esango digu: *goitarra da, misterioz ernatua, zerbait sakratua sumatzen dut. Ona emen erlijio-agerpen bat*".

Sakratukien adierazpen iturria agortua ta bertatik edango zuen

arima-aalmena (erlijio-sena) iltzear zeudela esango zuen nornaik, baiña izadiak erlijio-muiña galdurik bazirudien ere edo guk entzungor egiñarren, gudateek suspertu dute giza-erlijio-zentzua. Ez dut esan nai gizadiaren misterioa atxikitzen ikasi dugunik, ez; bere bitartez datorkigun “andikaldearen” deia baiño. Gaurko gizaldiak zerua maxinada-zelaitik ikusi du ta bertan misterio bat aurkitu. Egia, beti ez da (ezta gutxiagorik ere) benetako Jainkoa topatu ta askotan ukatu ere egin da. Alaz ere, gure gizaldia Jainkoaz gogoratu egin da ta bez-zeriki gudu-doloreek eraginda.

Kaint'engandik datorren ezetizismuak gogaituta dauka filosofilaria; bide oietan, giza-adimena, gurdi-bide lokaztuetan antzo, ez aurrera ta ez atzera gelditu zaigu, ta ikusia dago, adimenak egia, egia billatu nai du. Ez du maite egotea, orrela ez bailuke elburua atzituko. Ezetizismuaren irudi-apurtze utsez ez da ezer jasoko. Onegatik krisi bat jaio da, Filosofiarena berarena. “Tira, siñes dezagun bear dena, ditekena proba, ta goazen aurrera!”, esaten du berekiko filosofilariak. Emen ere, leendik, sasipetua genuen bidea garbitu egin zaigu. Ezarian ezarian ba-goaz Jainkoaganaiño.

Oraindik geiago, gizona bera ere polema gertatu da. Aurrerapenzurrubillo naasi onetan bere burua galduta ikusirik nortasunaz oroitut egin da. Filosofilari aunitz giza-barnera doaz gaur. Presona da Filosofi-gairik bikaiñen ta maiteena. Antxinako *Peri Physeos* arek, Positibismu-aroan, atzetik eraman zituen pentsatzaileak; XIX'gn. mendek etzuen gizona bere orretan aintzakotzat artu, Ideia absolutuari (Idealismuak), giza-ingurukieri (Positibismuak) edo geienez gizonon artu-eman eta erlazioeri (Istorizismuak) begiratu zien, baiña giza-barnea bera, giza-presona, etzuen iñork esamiñatu. Gaur, ordea, bi gerrateetan arriskuan ikusirik, presona onek interes berezia du, bere salbazioa nai da. Gizona, peril gorrian, izaera baliotsu orretaz oartu egin da.

Esistentzialismua gizon bakoitzari begira sortu den Filosofia da. Aaztuxea geunkan gizona plazara ateratzean, umanismu, gizabide berri bat jaio da berarekin. Nazismuarentzat, eta totalitarismu guzientzat presona etzen ezer baliokorik; arrazak edo Estaduak zituen eskubideak, gizona oien esklabo zen. Gure gizaldiko pekatu auei aurpegi emanaz, pentsaera presonalista bat suspertu da, ta bide onetatik asko ta asko Jainkoaganaiño eldu dire, presona-bikaintasunaren ertsia sumatuta. Presonaren txirotasunak bultzatu ditu Jainkoagana; umanismuak teismura eraman gaitzakke. Lanbide onetan ba-dugu kristauok zeresanik eta esan ere egin dugu, esistentzialista guzien aurretik gaiñera: Blondel maixuak ba-ditu Jainko-bide presonalista ederrak.

Presonaren ezkutukia argitaratu nairik, Jainkoa ere tartean dabil. Gauregun filosofilariak oso gogoan du erlijio-arazoa; gizonaren

eskubideak oiñarritu naiean, Jainkoa ere benetako ta legezko ta arduratsua da, Filosofiak bazter ez dezaken galdera. Giza-eskubideen iturri Jainkoa da ala ez? Presona dela ta ez dela, Jainkoak gaurkotasan berezia du, ba.

Jainkoa trintxeraetan jaito da. Eriotzak inguratuta zeukan giza-biotzean Jainkoa zutitu da. Galderarik ikaragarrienak gorroto-zelai oietan jeiki dire; eriotzaren misterioak, zenbait bizitzen sentidurik ezak Jainko-miña esnatu dute gure biotzetan. Gaurko pentsatzailleek ez dabiltz sistema biribil baten billa; aski dute barnean daramazkiten kezka zauritzaille oiei dagozkien erantzunak aurkitzea.

Barne-burruka oni erantzunaz dator esistentzialismua, baiña ez dute esistentzialista guziek Jainkoa aurkitu, norbaitek ukatu ere egin du. Heidegger ta Sartre'k ez dute ezagutzen Jainkorik; Jaspers ta Marcel, oster, Beraganaiño iritxi dire. Esistentzialismua, istoriaren instant bateko galderaren erantzuna izanik, laister pasako da agian; baiña kristauok gogoan artu bear ditugu bere buruausteak, leenbaileen kristau askabidea eman dezaiegun.

Esistentzialista auen ondoan ba-dire beren pentsaera-sustraiak leentxeago tinkatuak dituztenak ere. Ez dire gerrate-kumeak, esistentzialismu aurrekoak dire: Bergson eta Blondel aipatuko ditut emen. Ala ere, ba-dute bi taldeok aidekotasunik, biak bizizale dire ta adimenaz ez dute geiegi goratzen, onetan ere berdin-berdin ez diren arren. Onegatik, Jainkoa ez dute adimen-bidetik billatuko, ba-dute izan ere adimenaganako alako beltzuri bat. Gaurko Filosofi-jokabideek arbuaiatu dute Birjaiokundetik zetorkigun arrazoizaletasun geiegiakoa, ez dute maite kritizismurik, ez positibismurik. Baiña askotxotan geiogo ere egin dute: beste puntara jo, adimenaren balioa ukatuaz. Onelakoek, adimenaren indarrak aituak direla uste dute, ta metodu berriak urratu bear lirakela. Emen ixtudiatuko ditudanetatik Blondel aspaldi asi zen lankizun onetan; goroztik beredin joan dire oso urrutira.

Blondel eta Bergson'entzat Filosofi-gaillurra Teodizea da, baiña Sartre'k Jainkoa bera ere ukatu egiten dugu, kontradiziozko izakia dela esanaz. Kant'ekin ez goaz iñora, diote filosofilariek, baiña ez doaz Eskolastikaren atzetik, au ere arrazoizalea baida. Eskolastikaz eziak geranak, kontuz jokatu bear dugu iñor zigortzean. Blondel'ek diona, kristau karidadez maitatu bear ditugu "oraindik aurkitugabea duten argira datozen arima oiek eta gogoz konpreni gure etorkizunaren misteriozko sentidu sakona".

Joeraz ta biziz ornitua dugu gizona. Bere bizitza "andikalderako" eguneroko jauzia da, baina arrazoiez ta amodioz eman dezakegun saltoa. Jainkoaganako bide eroak gerta ditezke gizonaren gurariak; zergatik izan bear du izan ere gezur-bide gizonaren oinbeste egarrik?

Arrazoimenari ainbat aalmen baliagarri ezartzen badizkiogu, zergatik ukatu baliagarritasun ori giza-egarri ta gurariei? Arrazoiagan dugun fede ori bera bear da borondatezko bideetan ere. Onek ez du esan nai arrazoiu baztertu ta gaitzetsiko dugunik, ez. Arrazoiak nekez eta bearez aldapa igotzen duen bitartean, giza-borondate ta irrikak egalari garamazkite mendi-tontorrera. Egi-billaketan arrazoimena gurdi-bidetik, bizia urbidetik. Ala ere, kontuz, ez diot naimen-indarrek ezagutzen dutenik; erek eraman egiten gaituzte ezagupen-gairaiño ta "or duk ori!" esaten arrazoiari. Giza-gurariekiko fedea ez da erabat berekoia, arrazoimena ere ontzat ematen baidu. Berez arrazoi-gurariak elkar-uztartu ditezke ere, aitortu egin bear: sarri gaurko filosofilariak ez diete Metafisika-argumendueri baliorik eman, Jainkoa aurkitzeko. Pentsaera onetan ba-du zerikusirik Kant'en Kritikak.

Gaur arte Eskolastikak eman dituen Teodizea ta Teologia intelektualistaegi dire bear bada. Berritu egin bear lirake. "Gaur Jainkoerreñiñuak gizonen zorionera zuzendua den Teologia eskatzen du batez ere. Argi baidago gaur, arrazionalismuaren aroa utzi ta mistika-aldi batera (ta bear bada oso kristau izango den arora) goazena. Baiña gizaldi oni ez dagokio, iñola ere, eskola-Teologi intelektualista bat." (M. Müller: *Die Begegnung im Ewigen*.)

Lan au egin bear bada, derriurrekoa dugu leenik eguneko pentsatzaillen Filosofia ezagutzea. Apur bat bederen konpreni dezagun, igaro dugun gizaldi-erdi orretako filosofilari famatuen batzuk aztertuko ditugu; baiña, jakiña, ez euren sistema osoak, Teodizea baiño, ta areago: au ere ez xeetasun guziekin, iñoiz amaituko ez genuken lana bailitzake. Sartre, Heidegger, Jaspers, Blondel, Bergson, Marcel eta Russell ixtudiatuko dire.

INTXAUSTI'TAR JOSEBA AN.

Arantzazu'koa.

